

EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

DR. LUKÁCSI PÉTER:
VÉDJEGY – VERSENY – KÖZKINCS: A TÉRBELI
MEGJELÖLÉSEK VÉDJEGYOLTALMA

DOKTORI ÉRTEKEZÉS
TÉZISEK

TÉMAVEZETŐ:
DR. HARMATHY ATTILA
PROFESSOR EMERITUS

Budapest

2017

I. A kitűzött kutatási feladat rövid összefoglalása

A kutatás alapvető elméleti kérdéseit az iparjogvédelem és a verseny, illetve a szellemi magántulajdon és a közkinccs ütközése, a megkülönböztető megjelölések kizárólagos védjegyjoggal történő oltalmazása és a verseny védelme közötti, illetve a védjegyjogilag releváns érdekcsoportok érdekei közötti optimális egyensúly, valamint a védjegy jog belső korlátját¹ képező abszolút oltalomkizáró okok versenyjogi gyökerei képezik, fókuszálva az árukra vagy csomagolásukra vonatkozó térbeli védjegyek oltalmára.

A problémák lényeges elemeit képezik különösen a nemzetközi áruforgalom jelentőségének növekedése, a verseny jogi szabályozásának központi jelentőségűvé válása, a szerzői jog és az iparjogvédelem korábban is nemzetközi jellegének erősödése, valamint az Európai Unió szabályozásának meghatározó szerepe. A kutatásban ennek megfelelően központi szerepe van a verseny elméleti (közgazdasági) kérdéseinek, a nemzetközi jogirodalomnak és gyakorlatnak, az Európai Unió jogi szabályozásának és gyakorlatának, valamint a jogösszehasonlító vizsgálatoknak.

A megkülönböztető megjelölések védjegyoltalma és a verseny védelme közötti optimális egyensúly a nemzetközi jogirodalomban is új és útkereső téma. Ugyanakkor, közelebbről a térbeli védjegyek oltalma számos külföldi monográfiának a tárgya.² A magyar jogirodalomban³ eddig nem vagy alig vizsgált kérdéskörrel foglalkozott a kutatás, amelynek nagy gyakorlati jelentősége is van, arra is tekintettel, hogy komoly üzleti érdekek és következmények fűződnek ahhoz, hogy megjelölés potenciálisan korlátlan ideig a kizárólagos védjegy jog útján oltalmazásra kerül-e vagy sem.

A térbeli védjegyek oltalma az utóbbi évek, évtized egyik legaktuálisabb, az iparjogvédelmi szakmai köröket is intenzíven foglalkoztató kérdéskör. Ennek egyrészt oka a következtelen joggyakorlat, másrészt oka az, hogy a térbeli védjegyek oltalma speciális versenyjogi problémákat vet fel, hiszen egyrészt az áru és árujelző a térbeli védjegyeknél nem választható el, másrészt a fennmaradó közkinccs korlátozott. Az európai védjegyrendszer működésének átfogó felülvizsgálatáról szóló nagy ívű Max Planck Tanulmány⁴ jelentősége miatt egy külön fejezetben foglalkozott a térbeli védjegyekkel, valamint tett a jogalkotás számára javaslatokat, amelyek azonban sajnos nem kerültek a közelmúltban elfogadott védjegy jogi jogalkotási csomagban elfogadásra.

A fentiek alapján az értekezés négy nagy részre tagolódik.

Az értekezés első részében a védjegyoltalom alapvető kérdéseit vizsgálom, különösen a védjegyet a szellemi alkotások, teljesítmények és árujelzők rendszerében, a védjegyek

¹ DR. FALUDI GÁBOR: *A szerzői jog és az iparjogvédelem belső korlátai*, Jogtudományi Közlöny, 2006/7. szám, 280-290. o. (FALUDI, 2006.)

² Ld. különösen BÖHMANN, Dirk: *Der Schutz der dreidimensionalen Marke*, Universität Osnabrück, 2001. (BÖHMANN, 2001.); Dr. HETZELT, Nina: *Dreidimensionale Marken: Freihaltebedürfnisse, Unterscheidungskraft und Schutzzumfang*, EUL Verlag, Lohmar-Köln, 2004. (HETZELT, 2004.); SCHRAMM, Peter: *Der Europaweite Schutz des Produktdesigns*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2005 (SCHRAMM); WINKEL, Frank N.: *Formalschutz dreidimensionaler Marken*, Carl Heymanns Verlag, Köln, 1979. (WINKEL, 1979.)

³ Az új típusú védjegyekről a magyar jogirodalomban - kivéve a térbeli védjegyeket - alapos értekezést készített Náthon Natalie. Értekezésében részletesen elemezte a színvédjegyeket, hang és tapintásvédjegyeket, az illat- és ízvédjegyeket, valamint a jövő védjegyeit - mozgóképvédjegyeket, a mozdulatsor védjegyeket, a hologram, a pozíció védjegyeket, valamint a fényvédjegyeket. Ld. NÁTHON, Natalie: *Az új típusú védjegyek az Európai Unióban. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (OHIM), valamint az Európai Közösségek Bíróságának és Elsőfokú Bíróságának joggyakorlata*, PhD értekezés, Pécs, 2009.

⁴ "Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System" presented by the Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, 2011. február 15. (Max Planck Tanulmány, Forrás (utolsó megtekintés ideje: 2016. február 28.):

http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf (MPT)

közgazdasági elemzését, a védjegy fogalmát, valamint funkcióit, a szellemi tulajdonjogok és a verseny összefüggéseit, a védjegyoltalomnak a verseny rendszerében történő elhelyezését, és a védjegy jog által oltalmazott különböző érdekcsoportokat.

A második rész a térbeli védjegyek fogalmát, gazdasági-társadalmi háttérét, történetét, valamint az általuk felvetett speciális - egyrészt versenyjogi, másrészt a szellemi tulajdonjogok rendszerével kapcsolatos - problémákat fejti ki.

Az értekezés legnagyobb, harmadik része részletesen bemutatja és értékeli a térbeli védjegyek oltalmára vonatkozó európai jogi szabályozást - jelesen az oltalmi feltételeket és a releváns oltalomkizáró okokat - és a joggyakorlatot.

A dolgozat negyedik, összegző részében pedig megkíséreltem azon álláspontomat összefoglalni, hogy a kutatás eredményeként, az alapvető elméleti kérdésekből és összefüggésekből, valamint a védjegyek közgazdasági, versenyszempontú elemzéséből kiindulva a megkülönböztető megjelölések és a verseny közötti, illetve a térbeli védjegyek oltalmának az optimális egyensúlyát hogyan látom a jogalkotás és joggyakorlat révén megvalósíthatónak.

II. Az elvégzett vizsgálatok, elemzések rövid leírása, a feldolgozás módszerei

A vizsgálat során áttekintettem a védjegyek közgazdasági elemzésével foglalkozó elméleti irodalmat, elsősorban Landes és Posner munkásságát.⁵ Vizsgáltam továbbá a szellemi tulajdon jog és a verseny jog összefüggéseit,⁶ a védjegy jogi érdekeket és a védjegy funkciókat elemző és kutató elméleti irodalmat.⁷

Szintén vizsgáltam a térbeli védjegyek szabályozásának történetét, az oltalom kialakulásának gazdasági-társadalmi okait, valamint az ezeket feldolgozó elméleti irodalmat.⁸

⁵ Ld. különösen: LANDES, William M. – POSNER, Richard A.: *Trademark Law: an Economic Perspective*, In: The Journal of Law and Economics, October 1987. (LANDES – POSNER, 1987.) és LANDES, William M. – POSNER, Richard A.: *The Economic Structure of Intellectual Property Law*, The Belknap Press of Harvard University Press, 2003. (LANDES – POSNER, 2003.); DOGAN, Stacey L. – LEMLEY, Mark A.: *A search-cost theory of limiting doctrines in trademark law*, In: Trademark Law and Theory: A Handbook of Contemporary Research (szerk.: Graeme B. Dinwoodie, Mark D. Janis), Edward Elgar, Cheltenham UK Northampton, USA, 2008. (DOGAN – LEMLEY, 2008.)

⁶ Ld. különösen: ANDERMAN, Steven D. – SCHMIDT, Hedvig: *EC competition Policy and IPRs*, In: The Interface between Intellectual Property Rights and Competition Policy, szerk.: Steven D. Anderman, Cambridge University Press, 2007. (ANDERMAN – SCHMIDT, 2007.); Dr. BENDZSEL Miklós: *Védjegy és versenyképesség*, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle (112.) évfolyam 4. szám, 2007. augusztus, SZTNH, Budapest, 5-11. o. (BENDZSEL, 2007.); BOBROVSZKY Jenő: *Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban Áttekintés a közkinccs és a szellemi magántulajdon egyes összefüggéseiről az Internet tükrében*, Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, 2008., forrás (a megtekintés ideje: 2016. február 28.): www.mie.org.hu; Dr. CHRONOPOULOS, Apostolos: *Das Markenrecht als Teil der Wettbewerbsordnung*, Carl Heymanns Verlag 2013. (CHRONOPOULOS, 2013.); KOLSTAD, Olav: *Competition law and intellectual property rights – outline of an economic-based approach*, In: Josef Drexel (szerk.): *Research Handbook on Intellectual Property Law and Competition Law*, Edward Elgar Publishing Limited, Glos, 2008. (KOLSTAD, 2008.); RÉGIBEAU, Pierre – ROCKETT, Katherine: *The Relationship between Intellectual Property Law and Competition Law: an Economic Approach*, In: The Interface between Intellectual Property Rights and Competition Policy, Steven D. Anderman (szerk.), Cambridge University Press, 2007. (RÉGIBEAU – ROCKETT, 2007.); WHISH, Richard: *Versenyjog, Competition Law - A hatodik angol nyelvű kiadás magyar fordítása*, HVG-ORAC, BUDAPEST, 2010.

⁷ Ld. különösen: PRÜFER-KURSE, Tihani: *Interessenschwerpunkte im Markenrecht*, Herbert Utz Verlag, München, 2010. (PRÜFER-KURSE, 2010.)

⁸ Ld. különösen: ANNAND, Ruth: *Developments in Registrability: The Definition of a Trade Mark and its Relationship with the Requirement of Distinctiveness*, In: Trade Marks Retrospective (szerk.: Norma Dawson & Alison Firth), University of London, 2000. (ANNAND, 2000.); BURRELL, Robert – BEVERLY SMITH, Huw – COLEMAN, Allison: *Three-dimensional Trade Marks: Should the Directive Be Reshaped*, In.: Norma Dawson – Alison Firth (szerk.): Trade Marks Retrospective, University of London, 2000. (BURRELL – BEVERLY SMITH – COLEMAN, 2000.); DRESCHER, Thomas D.: *The Transformation and Evolution of Trademarks – From Signals*

Az értekezés legnagyobb részét kitevő, a jogi szabályozást és joggyakorlatot feldolgozó harmadik részben a következő módszereket követtem.

Elsőként, a védjegyoltalom feltételei és az abszolút oltalomkizáró okok az Európai Unió védjegyjogi irányelvével⁹ kerültek szabályozásra, amelyet mind az európai uniós védjegyrendelet,¹⁰ mind a magyar védjegy törvény¹¹ lényegében szó szerint átvett. Erre is tekintettel az irányelv releváns szabályait, jelesül az oltalom egyes feltételeit, valamint a releváns abszolút oltalomkizáró okokat elemeztem egyenként. Ezen belül elsőként röviden vizsgáltam a pozitív védjegyoltalmi követelményeket: a megjelölés fogalmát, a grafikai ábrázolhatóságot és a megkülönböztetésre alkalmasságot (III.2 fejezet), majd a releváns abszolút kizáró okokat, vagy más szóval a negatív oltalmi követelményeket vizsgálom részletesen (III.3. fejezet). Az oltalomkizáró okok körében elsőként az általános kérdéseket (III.3.1 fejezet), majd az általános, minden megjelölésre alkalmazandó okokat tárgyaltam, jelesül a megkülönböztető képesség hiányát, a leíró jelleget, valamint a megkülönböztető képesség megszerzésének lehetőségét (III.3.3-III.3.7 fejezetek). A következőkben az áruk és csomagolások formájával kapcsolatos három speciális oltalomkizáró ok általános kérdéseit vizsgáltam (III.3.8 fejezet), majd egyenként az egyes speciális oltalomkizáró okok szabályozást és gyakorlatát: elsőként az áru jellegéből következő formát (III.3.9. fejezet), másodikként a műszaki funkcionalitást (III.3.10. fejezet), valamint harmadikként az áru értékének lényegét hordozó formát (III.3.11. fejezet).

Másodikként, minden egyes oltalmi feltételhez, valamint minden egyes releváns abszolút oltalomkizáró okhoz kapcsolódóan ismertetem a jogpolitikai célt, a jogrendszerbeli összefüggéseket, különösen a formatervezési mintaoltalommal és a szabadalmakkal való összefüggéseket.

Harmadikként, minden egyes pozitív oltalmi feltétel, valamint abszolút oltalomkizáró ok tekintetében részletesen elemzem a joggyakorlatot.

Ezen belül elsősorban a teljesség igényével ismertetem az Európai Unió Bíróságának a térbeli védjegyekkel előzetes döntéseiben foglalt jogalkalmazási elveket az alábbiak szerint: (i) Philips v. Remington¹², (ii) Linde/Winward/Rado¹³, (iii) Henkel¹⁴, (iv) Dyson¹⁵, (v) Benetton v. G-Star¹⁶, (vi) Hauck v. Stokke¹⁷, (vii) Nestlé v. Cadbury.¹⁸

to Symbols to Myth, In: Trademark Reporter 1992., Vol. 82. 301-340- o. (DRESCHER, 1992.); ISAAC, Belinda: Brand Protection Matters, Sweet & Maxwell, London, 2000. (ISAAC, 2000.)

⁹ A Tanács 1988. december 21-i 89/104/EKG első irányelve a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (Régi Irányelv) valamint az Európai Parlament és a Tanács 2008/95/EK irányelve (2008. október 22.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (Irányelv) - 3. cikk (1) b-c) pontok, valamint 3. cikk (1) e) pont. Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2436 számú Irányelve (2015. december 16.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (Új Irányelv) - 4. cikk (1) b-c) pontok, valamint 4. cikk (1) e) pont.

¹⁰ A Tanács 1993. december 20-ai 40/94/EK rendelete a közösségi védjegyről (régii KVR), valamint a Tanács 2009. február 26-ai 207/2009/EK rendelete a közösségi védjegyről (KVR7. cikk (1) b-c) pontok, valamint 7. cikk (1) e) pont). Továbbá, ld. az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/2424 számú rendelete (2015. december 16.) a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet és a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet végrehajtásáról szóló 2868/95/EK bizottsági rendelet módosításáról, valamint a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) fizetendő díjakról szóló 2869/95/EK bizottsági rendelet hatályon kívül helyezéséről (KVR Módosítás).

¹¹ A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.) 2. §

¹² A Bíróság C-299/99. sz. Philips v. Remington ügyben 2002. június 18-án hozott előzetes döntése. A megkeresés alapját képező angol ügynek a tárgya a Philips védjegyoltalom alatt álló háromfejes elektromos borotvája, illetve annak állítólagos bitorlása és a védjegy érvényessége volt. A védjegy három kör alakú fejből állt, amelyek egy egyenlő oldalú háromszöget formáznak.

¹³ A Bíróság C-53/01, C-54/01 és C-55/01. sz. Linde AG, Winward Industries Inc. és Rado Uhren AG ügyekben 2003. április 8-án hozott előzetes döntése. A megkeresés alapjául szolgáló ügyek három térbeli védjegybejelentés szolgált. Az első bejelentés egy villástargonca járműre, a második egy zseblámpára, míg a harmadik egy karórára vonatkozott.

Kitérek továbbá az európai uniós védjegyekkel kapcsolatosan az Európai Unió Szellemi Tulajdon Hivatalának, a Fellebbezési Tanácsának, valamint a Törvényszéknek és az Európai Unió Bíróságának az eseti döntéseire, különösen a bírósági szakba ért ügyekre, és az azokban kirajzolódó joggyakorlatra.

Ismertetek továbbá a magyar jogalkalmazók és egyéb jogrendszerek (pl. német) jogalkalmazóinak az eseti döntéseit, valamint kitekintek - a részletes jogösszehasonlítás igénye nélkül - az Amerikai Egyesült Államok jogi szabályozására és a joggyakorlatára.

Végül, minden egyes oltalomkizáró okhoz tartozik egy-egy esettanulmány, amely az adott ügyet részleteiben - beleértve a tényállást, a felek érveit és a döntéseket - ismerteti.¹⁹ A részletes ismertetés nem öncélú: az esettanulmány ugyanis az adott oltalomkizáró okhoz tartozó jelentős - adott esetben legjelentősebb - döntés, amelyen keresztül a joggyakorlat értékelése, kritikája részletesen és személetes módon fogalmazható meg.

A jogi szabályozást és joggyakorlatot feldolgozó rész nemcsak ismertető, hanem elemző, a jogi szabályozást és a joggyakorlatot az elméleti összefüggésekbe elhelyező, a jogelméleti, versenyjogi és közgazdasági irodalomban kifejtett szempontok alapján kritizáló, továbbá a joggyakorlat ellenmondásaira rámutató, kielemező és mindezek alapján a helyesnek tartott jogi szabályozással és joggyakorlattal kapcsolatos következtetéseket tartalmaz minden egyes oltalomkizáró ok tekintetében.

¹⁴ A Bíróság C-218/01. sz. Henkel ügyben 2004. február 12-én hozott előzetes döntése A megkeresés alapjául szolgáló ügy tárgya egy német védjegybejelentés volt a Henkel részéről, aki egy folyékony detergens tárolására szolgáló, hosszított palack formára tett térbeli védjegybejelentést.

¹⁵ A Bíróság C-321/03. sz. Dyson Ltd. ügyben 2007. január 25-én hozott előzetes döntése. A megkeresés alapjául egy angol védjegybejelentés ügy szolgált. A Dyson cég részéről tett térbeli védjegybejelentés tárgyát egy átlátszó gyűjtőládát tartalmazó porszívó képezte.

¹⁶ A Bíróság C-371/06. sz. Benetton Group SpA v. G-Star International BV ügyben 2007. szeptember 20-én hozott ítélete. A megkeresés alapjául szolgáló ügy Hollandiában folyt, a G-Star két térbeli védjeggyel rendelkezett. A védjegyek ruházati termékek vonatkozásában álltak oltalom alatt, a megjelölések speciális nadrág design kívántak oltalom alá helyezni.

¹⁷ A Bíróság C-205/13. sz. Hauck GmbH & Co. KG v. Stokke A/S, Stokke Nederland BV, Peter Opsvik and Peter Opsvik A/S ügyben 2014. szeptember 18-án hozott ítélete. Az előzetes döntéshozatali kérelmet a Stokke és társai által forgalmazott "Tripp Trapp" gyerekszék formáját megjelenítő Benelux védjegy törlése iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő peres eljárásban terjesztette elő holland bíróság.

¹⁸ A Bíróság C-215/14. sz. Société des Produits Nestlé SA v Cadbury UK Ltd. ügyben 2015. szeptember 16-án hozott ítélete. Az előzetes döntéshozatali eljárás iránti kérelmet a High Court of Justice (England&Wales) terjesztette elő a Nestlének egy négy rudacskából álló, csokoládéval bevont ostyaszelet formáját ábrázoló térbeli megjelölésnek az Egyesült Királyságban védjegyként való lajstromozása iránt benyújtott kérelmével szemben előterjesztett felszólalás tárgyában folyó jogvita során.

¹⁹ A megkülönböztető képesség és annak megszerzése tekintetében ld: A Törvényszék T-460/05. sz. Bang & Olufsen A/S v. OHIM ügyben 2007. október 10-én hozott ítéletét (Bang & Olufsen első döntés) valamint a Törvényszéknek a T-411/14. sz. The Coca-Cola Company v. OHIM ügyben 2016. február 24-én hozott ítéletét (Coca-Cola palack ügy).

Az áru jellegéből következő forma tekintetében ld. Kúria Pfv.IV.21.096/2010/3. számú végzését (a Lindt csokoldényül ügy)

A műszaki funkcionalitás tekintetében ld. a Bíróság C-48/09. P. sz. Lego Juris A/S v. OHIM ügyben 2010. szeptember 14-én hozott ítéletét (Red Lego Brick ügy).

Az áru értékének lényegét képező forma tekintetében ld. a Törvényszék T-508/08. sz. Bang & Olufsen A/S v. OHIM ügyben 2011. október 6-án hozott ítéletét (Bang & Olufsen második döntés)

III. A tudományos eredmények összefoglalása

III.1 A védjegyoltalom a verseny rendszerében

A védjegyek közgazdasági elemzése szerint a védjegyoltalom előnye, hogy (i) elsősorban a fogyasztói keresési költségeket csökkentik, és (ii) elősegítik a tartós minőségi ellenőrzést, minőség fenntartást és fejlesztést, és (iii) gazdagítják a nyelvet, vizuális kultúrát. Ezen előnyöket a megkülönböztető képességgel rendelkező megjelölések képesek betölteni. A megkülönböztető képesség képezi a védjegyek alapvető funkcióját, amelyből minden más funkció következik, továbbá a védjegy fogalma a megkülönböztető képességen keresztül kerül meghatározásra.

Mára széleskörű elismerést nyert, hogy a versenypolitika és a szellemi tulajdon jog egymást kiegészítő és nélkülözhetetlen alkotóelemei a modern gazdaságpolitikának. A megkülönböztető képességgel rendelkező védjegyek a piacgazdaságban fontos szerepet töltenek be, illetve az EU Bíróságának gyakorlatában a torzításmentes verseny részét képezik.²⁰

Főszabályként a szellemi tulajdonjogok - beleértve a védjegyjogot - és a versenyjog nem áll egymással ellentétben, azonban a védjegyjognak, mint általában a szellemi tulajdonjogoknak - a kizárólagos oltalomból eredő esetleges hátrányoknak a kiküszöbölésére - számos külső és belső versenyjogi korlátja van.

A védjegyjog külső versenyjogi korlátjai tekintetében megállapítható, hogy általánosságban egy érvényesen megadott szellemi tulajdonnak a gyakorlását korlátozhatja csak a versenyjog a kartelljog és az erőfölénnyel való visszaélés alapján. Ugyanakkor, más szellemi tulajdonjogokkal - különösen a szerzői jogokkal és a szabadalmakkal - szemben a védjegyjognál a jog jellegéből eredően ezek a külső versenyjogi korlátok nem igazán relevánsak.

A szellemi tulajdonhoz fűződő kizárólagos jog külső versenyjogi korlátjai elsősorban a kartelljogi, illetve a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés szabályaiból eredő korlátozások lehetnek.

A kartelljogi szabályok jelentősége a szerzői jogi és az iparjogvédelmi jogok vagyoni forgalmában, a licenc-, technológia transzfer és együttműködési szerződések körében mutatkozik meg, és a jogi szabályozás tekintetében elsősorban csoportmentességi rendeletekben jelennek meg. A gazdasági erőfölénnyel való visszaélés elleni szabályok alkalmazása szellemi tulajdonjog körében akkor szükséges, amikor az oltalmi tárgy alkotás „nélkülözhetetlen eszközként =essential facility”-ként működik, vagy a jogosult magatartása egyébként a jogi monopóliuma határain túllépve másodlagos piacon korlátozza a versenyt, vagy egyébként erőfölénnyel visszaélést valósít meg (pl. túlárazás).

A fentiekben kifejtett, a szellemi tulajdonjogok gyakorlásának külső versenyjogi korlátozásának egyike sem jellemző a védjegyek esetében, hiszen a védjegyek sem piaci sztenderdeket, sem tényleges piaci monopóliumokat nem jelentek, és nem is technológiák. Továbbá, a védjegy jellegénél fogva gyakorlatilag soha nem biztosít gazdasági erőfölényes helyzetet a jogosult részére. Régibeau és Rockett két esetkört jelöl meg a védjegyeknél, ahol versenyjogi aggályok merülhetnek fel a védjegyjogok gyakorlásával kapcsolatban, jelesül egyfelől a védjegyek kötelező licencbeadását és az ún. umbrella brandinget. A szerzőpáros azonban mindkét esetben arra a következtetésre jut, hogy komoly versenyjogi aggályok nem merülnek fel, és versenyjogi beavatkozás nem indokolt egyik problémakör esetében sem.

A védjegyjognak ugyanakkor számos belső korlátja versenyjogi indíttatású, különösen egyes abszolút, valamint relatív oltalomkizáró okok, továbbá a védjegyoltalom gyakorlásának

²⁰ A Bíróság C-10/89. sz. CNL-SUCAL NV v. HAG GF AG ügyben 1990. október 17-én hozott előzetes döntése (HAG II döntés) 14. pont

korlátai, a jogkimerülés, valamint a használat követelménye. Az MPT elvi éllel rögzíti azt a fentiekben kifejtett tételt, hogy védjegyjog és a szabad verseny nem áll konfliktusban egymással, hanem a védjegyek ahelyett, hogy korlátoznák a versenyt, a jól működő versenynek elengedhetetlen elemei.

A védjegyjog belső versenyjogi korlátai közül a jelen értekezés tárgyát az abszolút oltalomkizáró okok képezik, a térbeli védjegyekre fókuszálva.

Az abszolút oltalomkizáró okok körében a védjegyek közgazdasági elemzése, a védjegy és verseny viszonyának vizsgálata, valamint a védjegyjogi érdekek vizsgálata mind ugyanabba az irányba mutat, illetve ugyanahhoz az alapkérdéshez vezet el.

Ez az alapkérdés pedig az, hogy mi az optimális egyensúly az abszolút oltalomkizáró okok, mint a védjegyjog belső versenyjogi korlátai tekintetében. Más szóval, hol található az optimális egyensúly az alapul fekvő érdekek (jogosultak, fogyasztók, versenytársak) között, valamint a védjegy és verseny között, vagy ha úgy tetszik a szellemi magántulajdon és a közkinccs között.

Az egyes megjelölésekre vonatkozó védjegyoltalom megadása vagy annak megtagadása ugyanis végső soron két alapvető közérdek és érték közötti mérlegelést, és az optimális egyensúly felállítását jelenti, illetve igényli. Nyilvánvalóan közérdek a tisztán leíró megjelölések szabad használatának biztosítása, a verseny védelme, és annak megakadályozása, hogy a jogosult védjegyoltalom formájában leíró vagy funkcionális megjelöléseket sajátítson ki gyakorlatilag korlátlan időre. Másrészt azonban közérdek fűződik a megkülönböztető képességgel rendelkező megjelölések védjegyként való oltalmazásához, hiszen a megkülönböztető megjelölések a piaczgazdaságban fontos funkciókat és előnyöket töltenek be. A ténylegesen megkülönböztető megjelölések részére megadott védjegyoltalom elősegíti, hogy a fogyasztók a különböző gyártóktól származó termékeket azok eredete vonatkozásában egymástól meg tudják különböztetni. Továbbá, a kizárólagos jog hiányában a versenytársak jogosultak lennének az egyedi megjelöléseket a legutolsó részletig utánozni, ez azonban – a jogosultak érdeksérelmén túl – elkerülhetetlenül a fogyasztók megtévesztéséhez, és a fogyasztói érdekek nyilvánvaló sérelméhez vezetne.

Az egyes megjelöléseknek abszolút védjegyjogi kizáró okok alapján történő vizsgálata során tehát végső soron mindig mérlegre kell tenni, hogy adott esetben a szabad verseny és a versenytársak védelméhez, vagy a védjegyjogosultak, és a fogyasztóknak megtévesztés elleni védelméhez vezető érdek-e a fontosabb. Más szóval, végső soron két nagy érdek között kell egyensúlyt teremteni: a fogyasztóknak a megtévesztés elleni védelme és a tisztességtelen versenynek a megakadályozása között.

Ezen alapkérdés, valamint az optimális egyensúly felállítása különösen jelentős és hangsúlyos az új típusú védjegyek, és különösen a térbeli védjegyek tekintetében. Ezért is képezték a térbeli védjegyek a jelen értekezés vizsgálatának tárgyát.

III.2. A térbeli védjegyek oltalma által felvetett speciális problémák

A térbeli megjelölések védjegyjogi oltalmát megalapozta az a gazdasági-társadalmi változás, amelynek keretében a vizuális kommunikáció egyre erősödik, és amelynek eredményeképpen a termékformában, termék csomagolásban a piaci szereplők észlelhetően egyre erősebben versenyeznek, a fogyasztók pedig több esetben valóban eredetazonosítót, megkülönböztető jelzést, vagyis a védjegyfunkciót betöltő megjelölést látnak.

A térbeli védjegyek éppen úgy rendelkeznek a védjegyek racionális közgazdasági előnyeivel, mint a hagyományos védjegyek, tehát oltalmuk ugyanolyan terjedelemben indokolt.

A térbeli megjelölések védjegyjogi oltalma azonban természeténél fogva inkább hajlamos versenykorlátozásra, mint a hagyományos megjelölések, és számos sajátságos problémát felvet, különösen a szerzői jog és az iparjogvédelem egyéb ágaival való viszonyt.

Elsőként, a termékformának, termékdesignnak a védjegyként történő oltalma némileg felborítja a tradicionális szellemi tulajdonjogi oltalmi tárgy paradigmát, amely szerint a művészeti tevékenység szerzői jogi, a feltalálói tevékenység szabadalmi, míg az eredetazonosítási jelzések védjegyoltalomban részesülhetnek. A termék formája ugyanis egyszerre lehet művészeti alkotás, feltalálói alkotás, valamint – amint az utóbbi évtizedek tendenciái mutatják – eredetazonosító is.

Másodikként, a tradicionális oltalmi körön történő túlterjeszkedés azzal a veszéllyel járhat, hogy megzavarja az egyes oltalmi tárgyak jogi védelmére felállított kényes versenyegyensúlyt, valamint a védjegy jog belső struktúrájában is okoz változást, hiszen a hagyományos megjelöléseknél áru és árujelző elválik, az árut és csomagolását oltalmazó védjegyeknél azonban nem.

Harmadikként, a térbeli védjegyek esetében a megjelölésnek egy jogosult részére történő lefoglalása adott esetben jobban beszűkítheti a fennmaradó alternatívák lehetőségét, mint hagyományos védjegyek esetében. Más szóval, a védjegyoltalomnak egyes szavakra történő megadása, és ezáltal a szó kisajátítása egy meghatározott piaci szereplő számára minimálisan hat ki a megmaradó versenytársak versenyképességére, mivel a termék megjelölésére és eredetazonosítására nyitva álló szavak száma gyakorlatilag végtelen számú, és ezért a védjegyoltalom által történő kisajátítás elhanyagolható versenyhatással jár. Adott esetben azonban korlátozottabb azon formák kínálata, amelyekkel egy adott terméket elő lehet állítani. Egy adott termékre vagy a csomagolásformára történő védjegyoltalom megadását követően korlátozottabban fennmaradó közkincre a Max Planck Tanulmány is utal, és a térbeli megjelölésekkel kapcsolatos speciális problémák egyik kiindulópontjának tartja.

A védjegyoltalom által kisajátított megjelölés mellett a közkincre maradó alternatív megjelölések rendelkezésre állása igen fontos tényező a védjegyek közgazdasági elemzésében is. Ennek a magas értéke a közgazdasági elemzés szerint alapvető feltétele egy olyan védjegyrendszernek, amely a fogyasztói keresési költségeket hatékonyan csökkenti. Minél nagyobb ez az érték (minél több a rendelkezésre álló alternatív megjelölés), annál valószínűbb, hogy a védjegy sikeresen minimalizálja a fogyasztók keresési költségeit. Amennyiben azonban egy vállalkozás kizárólagos jogot kapna arra, hogy olyan megjelölést használjon, ami egy teljes egész termékcsoportot jelöl, úgy a versenytársakkal a verseny sérül.

Az optimális egyensúly tekintetben közgazdasági oldalról az a következtetés vonható le, hogy a védjegyoltalom által biztosított jogi monopólium csak akkor válik nem kívánatos piaci monopóliummá, ha a fogyasztók úgy tekintik, hogy a védjegy által oltalmazott megjelölés gyengén helyettesíthető. Ebben az esetben ugyanis a védjegy egy nem helyettesíthető erőforrás feletti kizárólagos kontrollt biztosít, amely valódi piaci monopolhelyzetet teremt, és amely ezáltal lehetővé teszi a vállalkozás számára az extraprofit alkalmazását a fogyasztókkal szemben. A piaci hatalom mértéke értelemszerűen fordítottan arányos a helyettesíthetőség arányával. Ebből a megfontolásból eredően kerülnek a leíró, a generikus, valamint a funkcionális megjelölések kizárásra a védjegyoltalomból.

III.3. Jogi szabályozás és joggyakorlat: az optimális egyensúly megteremtése

III.3.1 Kiindulópont: a jelenlegi egyensúlytalan helyzet

A térbeli védjegyekkel kapcsolatban egyfelől alkalmazandóak az általános abszolút oltalomkizáró okok, másfelől a termék formájával, csomagolásával kapcsolatban a jogalkotó az Európai Unióban három speciális oltalomkizáró okot vezetett be, jelesül az áru jellegéből következő forma, a műszaki funkciót betöltő forma, valamint az áru értékének lényegét hordozó forma védjegyoltalomból történő kizárását. Az uniós védjegyreform eredményeképpen a három specifikus kizáró ok alkalmazása a jövőben kitágításra kerül a formán túl az áru bármely egyéb jellemzőjére.

Kérdés, hogy ez a három speciális oltalomkizáró ok, az általános oltalomkizáró okok, valamint azok gyakorlata az optimális egyensúlyhoz vezetett-e vagy sem.

Álláspontom szerint az optimális egyensúly jelenleg nem áll fenn, hanem az túlzottan a versenytársak, a szabad verseny és a közkincs védelme felé billent el a közösségi joggyakorlatban. Az egyensúlytalanság alapvetően a speciális oltalomkizáró okok területén érhető tetten, de a megkülönböztető képességgel kapcsolatban is megmutatkozik.

Ezen egyensúlytalanságot sajnos az uniós védjegyreform sem orvosolta, ezzel kiemelkedő alkalmat szalasztott el a jogalkotás az egyensúlyi helyzet megteremtése érdekében.

Az egyensúlytalan helyzet mellett a közösségi és nemzeti gyakorlat másik fő problémáját nézetem szerint az egyértelmű követelményrendszer hiánya, valamint a következetlen joggyakorlat jelenti.

A jogi szabályozás és a joggyakorlat problémáit, valamint az arra általam javasolt megoldásokat az alábbiakban összegzem.

III.3.2 A forma specifikus kizáró okok

III.3.2.1. Az áru jellegéből következő forma

Az áru jellegéből következő forma vonatkozásában felmerülő védjegyjogi kérdések, problémák álláspontom szerint teljes mértékben kezelhetőek az általános oltalomkizáró okok - különösen a megkülönböztető képesség hiánya - alapján.

Az egyetlen elutasítás az áru jellegéből eredő forma, mint önálló jogalap alapján (az esettanulmányban elemzett "Lindt húsvéti nyúl" ügye) nézetem szerint éppen azt a legfőbb tanulságot hozta, hogy téves volt a jogalap megválasztása, hiszen a megfelelő jogalap a megkülönböztető képesség hiánya lett volna.

E tekintetben jelentősége van, hogy az európai védjegyjogi szabályozás szerint a megkülönböztető képesség megszerezhető, azonban az áru jellegéből következő forma, mint oltalomkizáró ok alkalmazása esetében a szerzett megkülönböztető képesség bizonyítására jogi lehetőség nincsen.

Az áru jellegéből következő formának önálló, specifikus oltalomkizáró okként nincsen igazán szerepe és értelme, így megítélésem szerint törlendő az európai védjegyjogból. Az uniós védjegyjogi reform során ugyanakkor a kizáró ok nem került törlésre, sőt a joggyakorlat inkább tágítja a kizáró okot.

III.3.2.2. A műszaki funkcionalitás

A térbeli megjelölések esetében általánosságban fontosabb a szabadalmi oltalom és a védjegy oltalom elválasztása, mint a védjegyoltalom és a szerzői jog, valamint a formatervezési mintaoltalmi jog elválasztása. A funkcionalitás értelmezésében és alkalmazásában is mindvégig tekintettel kell arra lenni, hogy az egyes megjelölésekre vonatkozó védjegyoltalom megadása vagy az oltalomból történő kizárása végső soron két alapvető közérdek-, és érték közötti ideális egyensúly felállítását jelenti: egyfelől a megkülönböztető megjelölések védelme, másfelől pedig a tisztességtelen verseny elkerülése közötti érdekegyensúlyt.

A funkcionalitás, mint abszolút oltalomkizáró ok jogpolitikai céljával tehát egyetértek, és ezért fenntartandónak tartom a műszaki funkcionalitást, mint abszolút kizáró okot, egyezően a Max Planck Tanulmány álláspontjával.

Nem értek azonban egyet az oltalomkizáró ok alkalmazásával, amely különösen az EU Bíróságának a Philips v. Remington előzetes döntésében, valamint a "Red Lego Brick" döntésben került rögzítésre.

Az optimális egyensúly az alábbiak szerint teremthető meg álláspontom szerint:

1. A funkcionalitás vizsgálata során - szemben a Philips v Remington és a "Red Lego Brick" ítéletekkel és egyezően a magyar bíróságoknak a Lego ügyekben hozott döntésével - elsődleges fontosságúnak tartom az alternatív formák - tehát a gazdaságilag ésszerűen helyettesítő formák - vizsgálatát, mégpedig annak értékelése során, hogy a lényeges elemek kizárólag műszaki funkció betöltéséhez szükségesek-e. Az alternatív formák vizsgálatának szükségességét többek között a közgazdasági elemzés is alátámasztja, e szerint ugyanis az a jellemző funkcionális, amelynek nincsen gazdaságilag ésszerű helyettesítője. Az alternatív formák vizsgálatát indokolja a formatervezési mintaoltalmi jog funkcionalitás tesztje, valamint az Irányelv rendszertana, amelynek keretében az alternatív formák például az áru jellegéből következő forma, mint speciális oltalomkizáró ok tekintetében vizsgálandóak. Az alternatív formák vizsgálata több jogirodalmi állásfoglalás alapján a funkcionalitás egyetlen releváns tesztjét képezik. Végül, az alternatív formák vizsgálata volt a svájci Lego ügy döntő vizsgálati szempontja, illetve e vizsgálat az amerikai gyakorlatában is releváns lehet.

2. A funkcionalitás vizsgálata a bizonyítékok széles körének értékelését igényli - beleértve az esetleges korábbi szabadalmi iratoknak alapvetően elsősorban a szabadalmi igénypontokat értékelő vizsgálatát - ugyanakkor nézetem szerint a funkcionalitás megítélése alapvetően szakértői kérdés kell, hogy legyen.

3. Az EU Bíróságának a hozzáférhetőséggel, illetve a fennmaradó közkinccsel kapcsolatosan kifejtett aggályai nézetem szerint eltúlzottak, különösen arra tekintettel, hogy az aggályok a védjegyjog egyéb intézményeivel (a megkülönböztető képesség követelménye, az oltalom terjedelmének értékelése az összetéveszthetőség meghatározása körében, valamint a védjegyjog korlátjai) kiküszöbölhetőek.

4. A funkcionalitást, mint kizáró okot - a modern design elméletnek és gyakorlatnak a funkciót héttérbe szorító uralkodó álláspontjára is tekintettel - nagyon szűken célszerű értelmezni és alkalmazni, és ezért a térbeli védjegyekkel kapcsolatos elsődleges és - a funkcionalitás alapján bizonyos nagyon szűk kivételektől eltekintve - nézetem szerint az egyetlen releváns kérdés az kell, hogy legyen, hogy a megjelölések rendelkeznek-e megkülönböztető képességgel.

III.3.2.3. Az áru értékének lényegét hordozó forma

Az áru értékének lényegét hordozó forma, mint a versenyt védeni hivatott kizáró ok eredetileg a formatervezési mintaoltalom, a szerzői jog és a védjegyoltalom elhatárolására szolgált volna, ezt azonban a gyakorlat meghaladta.

Az oltalom megtagadása egy megkülönböztető képességgel rendelkező, és árujelzőként működő, tehát sajátos formától ezen oltalomkizáró ok alapján nemhogy a versenyt védi, hanem éppen ellenkező hatást ér el. A közösségi joggyakorlatban nincsen egyensúly a védjegy és a verseny, valamint a releváns védjegyjogi érdekek között. Az áru értékének a lényegét képező forma, mint abszolút oltalomkizáró okkal szemben több általános kritika is megfogalmazható.

Meggyőző érv az, hogy egy ténylegesen műszaki funkciót betöltő forma oltalom alól történő kizárása indokolt, azonban ugyanezen megfontolások a formatervezési mintákra, valamint a szerzői jogokra nem szükségszerűen alkalmazhatóak. Álláspontom szerint nincsen a versenytársaknak indokolható szüksége arra, hogy egy esztétikailag tetszetős formát ők is használhassanak, akkor sem, ha az esztétikai minőség az árunak jelentős értéket ad.

A közgazdasági elmélet szerint, ha egy megjelölés az alapvető védjegyfunkciót betölti, úgy a védjegyoltalom megadása alapvetően nem jelenti a verseny sérelmét. Éppen ellenkezőleg, a védjegyoltalom megtagadása a megkülönböztető képességgel rendelkező formára nem szolgálja a hatékony versenyt, hiszen a fogyasztók megtévesztés elleni érdekeit, valamint a védjegyjogosult érdekeit sérti, amely két érdek a hatékony verseny szempontjából a versenytársak érdekével egyenértékű.

Az áru értékével kapcsolatos esetleges aggályok tökéletesen kezelhetőek a megkülönböztető képesség, mint abszolút oltalomkizáró ok alapján, különös tekintettel arra, hogy annak a megkövetelt szintje az európai joggyakorlatban igen magas. Amennyiben egy megjelölés akár inherens, akár szerzett megkülönböztető képességgel rendelkezik, és ezzel az alapvető védjegyfunkciót ténylegesen betölti, úgy nézetem szerint nincsen versenypolitikai ok arra, hogy esztétikai értéke miatt a védjegyoltalmat megtagadják. Egy forma védjegyoltalomra való alkalmassága egyedül attól kellene, hogy függjön, hogy az eredetre utal-e, tehát megkülönböztető képessége van-e, és nem attól, hogy szép vagy csúnya-e. Nem egy esetben szó vagy ábrás védjegyeknek is hatalmas kereskedelmi értéke van, azonban senkiben fel sem kerül ezeknek a védjegyoltalomból való kizárása értékük miatt.

Az Amerikai Egyesült Államok jogában is bizonytalan és számos kritikát kapott az "esztétikai funkcionalitás" alkalmazása. Hozzátehetjük: az amerikai jogban pedig az alternatív formák vizsgálhatóak az esztétikai funkcionalitás körében, kitérítve és ezzel életszerűbbé téve a kizáró ok vizsgálatát; továbbá pedig az amerikai jogban - az európai joggal ellentétben - a megkülönböztető képesség az esztétikai jellemzők tekintetében lehetséges.

A fentiek alapján a Max Planck Tanulmány javaslata szerint a kizáró ok törlendő az európai védjegyjogból. Ezzel a következtetéssel egyetértett az INTA, valamint a jogirodalom számos képviselője.

Ezen állásponttal egyetértek. Nézetem szerint a hatékony verseny érdekét, valamint a versenytársak és az árujelzők védelmének optimális egyensúlyát ezen kizáró oknak az európai védjegyjogból való törlése biztosítaná.

A jogfejlődés - álláspontom szerint sajnálatos módon - éppen az ellenkező irányba tart. Az európai átfogó védjegyjogi reform a kizáró okot ugyanis megtartotta.

III.3.3 A megkülönböztető képesség és annak megszerzése

Álláspontom szerint a megkülönböztető képességnek, mint abszolút oltalomkizáró oknak kellene lennie a döntő és legfontosabb oltalomkizáró oknak, amely mellett a

ténylegesen műszakilag funkcionális megjelölések nagyon szűk körű kivételeitől eltekintve irrelevánsnak tartom az európai védjegyjognak a fentiekben összegzett speciális kizáró okait.

Következésképpen, kulcsfontosságúnak tartom a megkülönböztető képességgel kapcsolatban egy olyan joggyakorlat kialakítását, amely a védjegy és a verseny, a szellemi magántulajdon és a közkinccs, vagy másként a védjegyjogosultak, a fogyasztók és a versenytársak érdekei közötti optimális egyensúlyt megteremti.

A jogbiztonság követelménye indokolja, hogy egységes, kiszámítható joggyakorlat alakuljon ki a térbeli megjelölésekkel kapcsolatban.

Az optimális egyensúly nézetem szerint az alábbiak szerint biztosítható:

1. A térbeli védjegyek oltalma által felvetett speciális problémák - különösen a fennmaradó közkinccs korlátozottabb jellege, valamint a térbeli megjelölésekben az áru és az árujelző összeolvadása - miatt indokolt a térbeli védjegyekkel szemben a szigorúbb joggyakorlat, mint a hagyományos megjelölésekkel szemben.

Ugyanakkor ez egyfelől nem vezethet túlzottan szigorú, az oltalomszerzést szinte ellehetetlenítő és/vagy sablonos joggyakorlathoz. Továbbá, nem tartom helyesnek azt, hogy ezen szigorú joggyakorlatot azzal indokolják az európai bíróságok, hogy a fogyasztónak nem szokása az áru formájáról, csomagolásáról az eredetre asszociálni, miközben azt is kifejtik, hogy a térbeli megjelölésekkel szemben nem támaszthatók szigorúbb feltételek, mint a hagyományos megjelölésekkel szemben. Nem szabad ugyanis azt elfelejteni, hogy a térbeli védjegyek oltalma bevezetésének az egyik fő indoka az a gazdasági-társadalmi háttér volt, amely szerint a fogyasztó képes eredetazonosítót látni a termék formájában vagy csomagolásában. Továbbá, a fogyasztók figyelmi szintje termékcsoportonként, szektoronként eltérő, azonban ennek figyelembevételére, a differenciált megközelítésre ezen bírósági gyakorlat nem ad lehetőséget.

2. A magam részéről nem értek egyet a Max Planck Tanulmány azon javaslatával, hogy mindig szükséges legyen a megkülönböztető képesség megszerzésének bizonyítása térbeli megjelölések esetén. Ezt szakmai szervezetek is ellenezték, és a Max Planck Tanulmány által hivatkozott amerikai joggyakorlatot az európai jogirodalomban kritikák érték. Nézetem szerint fenn kell tehát tartani a bejelentőknek a lehetőséget a megjelölésben benne rejlő megkülönböztető képesség bizonyítására is.

3. Nézetem szerint az eset összes körülményei alapján történő, részletes és érdemi vizsgálat szükséges minden térbeli megjelölés esetében a tekintetben, hogy rendelkezik-e benne rejlő megkülönböztető képességgel.

Következésképpen, álláspontom szerint komplex, az adott termékszektor jellemzőit figyelembe vevő, ahhoz igazodó vizsgálatra van szükség a benne rejlő megkülönböztető képesség tekintetében. A vizsgálatnak ki kell terjednie nézetem szerint többek között az alábbiakra:

(i) a jelenlegi joggyakorlattal egybevágóan: a termékforma jellemzőire, tehát, hogy mennyire szokásos vagy szokatlan a forma az adott szektorban (azzal, hogy ez nem jelenthet a formatervezési mintaoltalmi újdonságtesztet), hiszen a szokásos formák eredetazonosításra nem képesek; továbbá

(ii) indokolt nézetem szerint a vizsgálatot kitágítani, és vizsgálni különösen

- a fogyasztói szokásokat az adott termékcsoport tekintetében (mennyire jellemző az adott szektorban az, hogy a fogyasztó eredetazonosítót lát a térbeli megjelölésben),
- az alkotói szabadságot (minél nagyobb a formavariáció lehetősége, annál könnyebb lehet a lajstromozás), továbbá az alkotói szabadsággal összhangban
- az adott termékpiac sajátosságait, azon belül is különösen a fennmaradó forma alternatívákat, azok mennyiségét és minőségét, tehát más szóval a fennmaradó közkinccs mértékét; és végül fontos, hogy

(iii) a kizárólag az áru jellegéből következő, valamint a funkcionális jellemzőkben a fogyasztó nem fog eredetazonosítót látni; azonban ennek megítélése az esztétikai jellemzőknél némileg összetettebb: az esztétikai jellemzők ugyanis adott esetben eredményezhetik azt, hogy általuk a termék eltér a szektorban szokásos termékformáktól, és ezzel megkülönböztető jellegű.

A vizsgálati szempontokat célszerű összekötni és egymásra tekintettel értékelni. Minél inkább lát a fogyasztó az adott termék szektor tekintetében az áru vagy csomagolás formájában eredetazonosítót, annál kevésbé indokolt a szokásostól jelentősen eltérő formát a benne rejlő megkülönböztető képességhez megkövetelni. A másik oldalról: minél szűkebb a fennmaradó közkincs, annál szigorúbban vizsgálandó, hogy az adott forma eltér-e a szokásos formáktól az adott szektorban, és így rendelkezik-e benne rejlő megkülönböztető képességgel.

A fentiek alapján tehát komplex, az adott termékszektor sajátos jellemzőit figyelembe vevő, a termékszektor jellemzőihez igazodó, termékszektoronként differenciált és tágabb körű vizsgálatot tartok indokoltnak, annak érdekében, hogy az optimális versenyegyensúly létrejöhessen a benne rejlő megkülönböztető képesség értékelése tekintetében.

A vizsgálat bonyolultabbá válik (adott esetben szakértők igénybevételét is igényli), azonban feltehetően optimálisabb eredményre vezet.

E komplex vizsgálat során kerülhetnek valamennyi releváns érdekcsoporthoz - tehát a jogosultakhoz, a fogyasztókhoz, valamint a versenytársakhoz a forma szabadon tartásához fűződő - érdekei értékelésre, annak érdekében, hogy az érdekek közötti optimális egyensúlyt megteremtő döntés szülessen a benne rejlő megkülönböztető képesség tekintetében. A különböző érdekcsoporthoz érdekeiket tehát nézetem szerint nem a megkülönböztető képességről szóló döntést követően, hanem a döntés meghozatalát megelőzően, illetve a döntés folyamatában szükséges biztosítani.

4. Egyetértek azzal, hogy feltehetőleg az esetek nagy részében nem fogja tudni igazolni a bejelentő a benne rejlő megkülönböztető képességet, így a gyakorlatban jelentős szerephez jut a szerzett megkülönböztető képesség bizonyítása.

A szerzett megkülönböztető képesség kérdésében sem állhat fenn túlzottan szigorú, az oltalomszerzést szinte ellehetetlenítő gyakorlat. Egyetértek tehát a Max Planck Tanulmány azon javaslatával, hogy a szerzett megkülönböztető képesség kritériumait enyhíteni kell, elsősorban területi vonatkozásban. Nem feltétlenül indokolt sablonosan az összes EU tagállamra megkövetelni a szerzett megkülönböztető képesség bizonyítását, ezt az EU Bírósága is kifejtette a Lindt csokoládéügyben. Elégséges lenne az EU jelentős területén bizonyítani a megkülönböztető képesség megszerzését. Továbbá, a szükséges mérték szintjét is indokolt lehet csökkenteni, és egységes követelményrendszert felállítani.

A megkülönböztető képesség mellett az ún. leíró védjegyekkel kapcsolatos oltalomkizáró okot nem tartom a térbeli védjegyekkel kapcsolatosan lényeges kizáró oknak. Egyfelől, a kizáró ok elenyésző számú esetekben került alkalmazásra, viszont nem kívánt elhatárolási kérdésekhez vezet. Másfelől, a Max Planck Tanulmány javaslattal összhangban - a jelenlegi gyakorlattal ellentétben - a versenytársakhoz a forma szabadon tartásához fűződő érdekeiket szükséges lenne a megkülönböztető képesség tekintetében is figyelembe venni, és nem csak a leíró jelleg tekintetében. Ezáltal a leíró jelleg, mint oltalomkizáró ok relevanciája teljes mértékben lecsökkenne.

III.3.4. Az oltalom terjedelme

A térbeli megjelölések esetén is iránymutató lehet az a szempont, hogy a gyenge megkülönböztető képességű megjelölések oltalmának terjedelmét szűkebbre érdemes vonni.

Térbeli megjelöléseknél (amelyeknél ugyanakkor a lajstromozási vizsgálat alapvetően szigorúbb, mint hagyományos védjegyeknél) nem feltétlenül szükséges a széles oltalmi kör biztosítása. Ennek indoka alapvetően abban áll, hogy a térbeli megjelölések védjegyoltalmát a megkülönböztető jelzésként történő védelmük indokolja, és nem szolgálhatnak arra, hogy termék kategóriákat monopolizáljanak, akadályozva így a szabad versenyt.

A térbeli megjelölésekkel, illetve a térbeli megjelölések védjegyként történő oltalmával kapcsolatos védjegyjogi aggályokat tehát nézetem szerint ellensúlyozhatja az oltalom körének szűkebbre vonása a térbeli megjelölések esetén. Ennek során szintén értékelésre kerülhetnek valamennyi érdekcsoportnak az érdekei az optimális egyensúly megteremtése érdekében. Ezúton csökkenthetőek az EU Bíróságának a "Red Lego Brick" ügyben a hozzáférhetőséggel kapcsolatban megfogalmazott aggályai.

IV. A tudományos eredmények hasznosítása, a hasznosítás lehetőségei

A fentieket összegezve, a védjegy és verseny, a védjegyjogi érdekcsoportok (jogosultak, fogyasztók, versenytársak), valamint a magántulajdon és a közkincs közötti optimális egyensúly álláspontom szerint a térbeli megjelölések vonatkozásában az alábbiak révén érhető el.

Az alábbi tételek részben egy esetleges jövőbeli jogalkotási reform, részben a joggyakorlat számára adnak iránymutatást, így mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban hasznosíthatóak a kutatás eredményei.

1. A megkülönböztető képességnek kell lennie a legfontosabb és szinte valamennyi esetben az egyetlen releváns oltalmi feltételnek, illetve abszolút kizáró oknak a térbeli megjelölésekkel kapcsolatban.
2. A megkülönböztető képesség tekintetében a hagyományos megjelölésekhez képest indokolt a szigorúbb joggyakorlat, azzal azonban, hogy a benne rejlő megkülönböztető képesség bizonyítására a bejelentőnek a Max Planck Tanulmány ajánlásával szemben lehetőséget kell biztosítani.
3. A benne rejlő megkülönböztető képesség tekintetében a jelenleginél jóval összetettebb, az eset összes körülményeire kiterjedő, az adott termékszektor jellemzőit figyelembe vevő, termékszektoronként differenciált joggyakorlat kialakítása lenne szükséges, amely lehetőséget ad a jogosultak és a fogyasztók megtévesztés elleni érdekeinek, valamint a versenytársaknak a fennmaradó közkincshez fűződő érdekeinek a figyelembevételére és mérlegelésére.
4. Az esetek nagy részében feltehetőleg továbbra is szükséges lesz a szerzett megkülönböztető képesség bizonyítása a bejelentő részéről az oltalomszerzéshez, ennek területi követelményeit és a szükséges mértékét indokolt lenne csökkenteni és egységesíteni.
5. Az áru jellegéből következő forma vagy egyéb jellemző, mint speciális oltalomkizáró ok törlendő az európai védjegyjogból.
6. A műszaki funkcionalitás, mint speciális oltalomkizáró ok gyakorlatában jelentős változás szükséges, elsősorban az alternatív formák vizsgálatának bevezetése és a szakértői bizonyítás biztosítása tekintetében, azzal, hogy a kizáró okot nagyon szűk körű kivételként érdemes kezelni.
7. Az áru értékének lényegét képező forma vagy egyéb jellemző, mint speciális oltalomkizáró ok törlendő az európai védjegyjogból.
8. A megadott térbeli védjegyek oltalmi körét a versenyjogi aggályok kiküszöbölése érdekében - a gyenge megkülönböztető képességű megjelölések oltalmához hasonlóan - adott esetben indokolt lehet szűkebben megvonni.

V. A munka témaköréből készült publikációk jegyzéke

DR. LUKÁCSI Péter: *Funkcionalitás a védjegyjogban*, Védjegyvilág 2005/1. szám, Magyar Védjegy Egyesület, Budapest, 2005.

DR. LUKÁCSI Péter: - DR. SZAMOSI Katalin: *Three-Dimensional Trademarks in the Jurisdiction of the European Court of Justice*, AIPPI Proceedings of the Hungarian Group, AIPPI Magyar Csoport, Budapest, 2006.

DR. LUKÁCSI Péter: *A magyar LEGO védjegytorlési ügy*, Védjegyvilág 2009/2. szám, Magyar Védjegy Egyesület, Budapest, 2010.

DR. LUKÁCSI Péter: *Védjegy és verseny, különös tekintettel az EU Bíróságának gyakorlatára*
In: Jogi Tanulmányok 2010 Ünnepi Konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából 2010. április 23. (szerk.: Nagy Marianna) III. kötet Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Budapest Budapest, 2010., 109-123. o.

DR. LUKÁCSI Péter: *The LEGO trademark cancellation case in Hungary*, AIPPI Proceedings of the Hungarian Group (AIPPI Magyar Csoport), 36 füzet, Budapest, 2010., 42-56. p.

DR. LUKÁCSI Péter: *A Legfelsőbb Bíróság döntése térbeli megjelölés védjegy oltalmáról*, Jogesetek Magyarázata 2011/3. szám, Opten Kiadó, Budapest, 2011.

DR. LUKÁCSI Péter: *A térbeli védjegyek jelene és jövője*, In: Európai Jogi Kultúra - Megújulás és hagyomány a magyar civilisztikában (szerk: DR. FUGLINSZKY Ádám - DR. KLÁRA Annamária) ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2012. 111-128. o.

DR. LUKÁCSI Péter: *A védjegytorvény 2. §-ának magyarázata*, In: *A védjegytorvény magyarázata* (szerk: DR. FALUDI Gábor - DR. LUKÁCSI Péter) HVG-ORAC, Budapest, 2014.

DR. LUKÁCSI Péter: *The LEGO cancellation case*, In: ECTA Special Gazette, European Communities Trademark Association, Brüsszel, 2014.